

פינת הלשון

כשם שנהגנו זה יותר משנה, גם הפעם נתיחס למספר ביטויים ומונחים לועזיים ולפשרם העברי. בודאי שמתם לב לכך, שאנו בוחרים מונחים שמשמשים בהם לעתים קרובות במאמרים שמופיעים ב"משק הבקר והחלב".

למשל, מרביתם לומר **קריטריון** (kritérion) בהטעמת ההברה האחרונה כנהוג בעברית המודרנית; זה נשמע יותר חשוב והחלטי, אם גם נדמה לי שבמקור היווני מטעימים את ההברה השנייה, דבר שמקנה למילה ניגון יותר יס-תיכוני. מקורה היווני של המילה מ־Krités (שופט) או מ־krinèin (לשפוט, להחליט). תירגומה האנגלי של קריטריון (standard of judging, test, rule) or measure) מתיחס למושג ככלי מודד אליו משווים עובדות, נהלים, התנהגויות, הצעות ודיעות, לצורך אימותן או הכחשתן. לכן, בעברית נדייק אם נאמר **אמת־מידה**. תנסו ותיוכחו בצליל הנאה.

לאחרונה היינו עדים ליוכוחים נוקבים עם משרדי הממשלה בקשר לקביעת המכסות. נציגונו טענו כמובן ובצדק, שהענף לא יוכל וגם לא ירצה להתחרות במחירי **דמפינג** (דלת פתוחה) של חלב ומרכיביו שמקורו באירופה ובעוד יבשות. המילה גזורה מן הפעל האנגלי to dump = לזרוק, להשליך, בעוד ש־העצם dump רוצה לומר מצבור (של אשפה, תחמושת, וכו'). מכאן, שהמונח dumping בהקשר הכלכלי רוצה לבטא את זריקתם לשוק של עודפי מוצר מסויים בלא שים־לב למחירים הכלכלי/מסחרי. מטבע הדברים, רק ממשלות של מדינות עשירות מסוגלות לנהוג כך, בקנותן את המוצר (חלב, חמאה וכדומה) מן החקלאים שלהם תוך סיבסוד כבד וזריקתו לשוקי חוץ אפילו תוך ספיגת גרעונות ניכרים. בצורה זו, המדינות הללו מסוגלות להציף את השווקים שמחוצה להן במוצרים זולים בהרבה מן הייצור המקומי. לכן, בעברית אנו מכנים מחירים אלה **מחירי ה־צף**, ובצדק.

בופר (buffer) הינו חומר אשר שומר על רמת

החומציות של תמיסות, אליהן הוסיפוהו לצורך זה. לאחרונה דובר לא מעט על השימוש בחומרים כאלה, בצורת סודה־שתיה או תחמוצת־מגניזיום למשל, כדי לשמור על אחוז שומן סביר בחלב פרותינו, כשהן ניזונות על מזון מרוכז רב. הבופרים אמורים לשמור על רמת חומציות סבירה בכרס הבהמה. את תיאור הפעולה הכימית אנו משאירים לבעלי מקצוע; הובטחה לנו סקירה ממצה של הנושא על ידי אחד מטובי חוקרינו, נפרסמה ב"חקר ומעש" הקרוב. כאן יש לנו ענין עם המונח. בעברית מקובל המונח **חומר התרסה**, או מתריס.

העורך

מכתבי קוראים

20.5.85

לכבוד מערכת "משק הבקר והחלב"

שלום רב,

להלן תגובתי למאמרו של אבישי רם מקיבוץ ברקאי – "בנית מכון חליבה – שיקולים לתיכנון" (משק הבקר והחלב מחודש אפריל).

אבישי קובע עובדות ומכריז הכרזות שרק לחלק קטן מהם יש כיסוי. לדובן אין אחיזה במציאות ואין לקבלן ולאמצן.

נכון ש"המכון חייב לשרת את הרפתן ולא להפך". עובדה היא ש"במכון חולבים 365 יום בשנה ולא חשוב אם חם או קר, גשם או חמסין". כמו כן מקובל ש"רמת הרווחה במכון החליבה היא אחד היסודות לגיבוש צוות יציב וקבוע ברפת", למרות שלא ידוע לי שנעשו מחקרים בנושא זה. אני מכיר מספר צוותים מגובשים וקבועים, יחסית כמובן, על אף התנאים הקשים במכון, אבל אלה יוצאים מן הכלל שאינם סותרים את הכלל.

בניגוד לאבישי, אני בטוח, שמהנדס שלא ראה פרה מעולם, אינו יכול לתכנן בהצלחה מכון חליבה לפרות. יש לזכור שבמכון החליבה, נוסף לחמשת או ששת הרפתנים המתפעלים אותו במשך היום, עוברות בו גם מאות פרות כל יום –

המכון והציוד שבתוכו. מכון החליבה הוא אמצעי ייצור המהווה חלק משאר אמצעי הייצור של המפעל לייצור חלב. המפעל חייב לשאת רווחים, אחרת אין לו זכות קיום. עלות גבוהה של אחד מאמצעי הייצור עלולה להפר את המאזן ולגרום למשק שייאלץ לשאת בהפסדים של המפעל.

מערכות מתוחכמות ויקרות אינן מונעות תקלות עתידיות ולפעמים ציוד פשוט וזול יחסית, יהיה יותר אמין ויותר רווחי.

ולבסוף, מספר מילים על מכון החליבה מדגם "טריגון". אינני משוכנע מעל לכל ספק, כפי שאבישי רם משוכנע, שמכון הטריגון יותר יעיל ממכון רגיל. נכון שיש פחות פרות בדבוקה, אבל יש שלוש דבוקות במקום שתיים. מספר הפרות בדבוקה משפיע אך במעט על זמן כניסתה ויציאתה של הדבוקה מהמכון. ככל שמספר הדבוקות קטן, כך יקטן זמן כניסתן של אותו מספר הפרות אל המכון ויציאתן ממנו. "זרימת" הפרות אל תוך הטריגון אינה בקו ישר. במה אחת ניצבת לכיוון תנועת הפרות. גורם זה מעכב מאד את כניסת הפרות אליה.

אם יש הצדקה להתקנת מחסום חזה נפתח במכון חליבה מסוג שדרת-דג עם שתי במות, על אחת כמה וכמה מוצדקת השיטה במכון מסוג ה"טריגון". אבל שטח חדר החליבה בטריגון עם מחסומי חזה נפתחים יהיה יותר גדול (וגם יותר יקר) מאשר שטח חדר החליבה במכון עם שתי במות ומחסומי חזה נפתחים.

ישנם עוד נימוקים נגד וישנם גם נימוקים בעד הטריגון. מכל מקום, נראה שההנחות שהביאו לתכנון ובניית הטריגונים בארץ, לא היו מבוססות דיין וגם אני ממליץ לכל מי שחושב לבנות טריגון, להמתין עד הסקת מסקנות מבוססות לאור הנסיון בברקאי ובעין החורש.

יריב ארמון

האגף למיכון וטכנולוגיה, משרד החקלאות

תכנון ייצור חלב שנתי – (הערה להערה של ד"ר ראובן בר-ענן)

בחבורת "משק הבקר והחלב" 196, עמ' 42 חולק ד"ר ראובן בר-ענן על קביעתי, שאי-

שלוש פעמים ביום. אין כל אפשרות לתכנן מתקן המעביר דרכו מספר כה גדול של פרות מבלי לדעת כל מה שידוע, והרבה שעדיין לא ידוע, על הפרה. למשל, לא יתכן לתכנן מכון מבלי לדעת את המידות הפיזיות של הפרה הממוצעת ואת סטיות התקן של הממוצע (מבכירות וכו'). חובה לדעת כל מה שידוע על אפשרות הפרה לנוע בחופשיות ולדעת את המגבלות של תנועת הפרה – שיפועים, מדרגות, דרכים צרות, מכשולים ברצפה ומעל הפרה, רדיוסי סיבוב נוחים וכד'.

לא יתכן לתכנן מכון חליבה מבלי לדעת דבר על התנהגות הפרות בעדר בכלל ובחליבה בפרט, – מערכת הגירויים הגורמים ל"הורדת חלב", ההפרעות הגורמות ל"עצירת חלב" וכל כיוצא בזה.

אכן, בשנים האחרונות נעשים מחקרים רבים בנושאים הנ"ל. כל המעיין בספרות המקצועית המגיעה אלינו מחו"ל, מוצא שרטוטים המראים בפרטי פרטים את אופן קימת הפרה ממצב רביצה, ציורים יפים המפרטים עד איזה מרחק יכול ראש הפרה להגיע ולנוע לצדדים כאשר הפרה קשורה באיבוס ועוד.

כן, לומדים כיום את התנהגות הפרות ומנסים לאתר את הגורמים המשפיעים "פסיכולוגית" על תפקוד הפרה.

האדריכל המתכנן בתי מגורים, לומד עוד במסגרת הלימודים האקדמיים שלו, נוסף למידות האדם – האנטומיה של מבנה העצמות, הפרקים, זוויות הכיפוף האפשריות וכד', גם פסיכולוגיה וסוציולוגיה של בני האדם.

זו גם הסיבה, שבמסגרת הלימודים של המהנדס החקלאי, מלמדות הפקולטות באוניברסיטאות (בארץ ובעולם), נוסף למקצועות ההנדסיים הבסיסיים, גם ביאולוגיה, כימיה וחקלאות, כולל מדע בעלי-החיים.

ארצנו קטנה. מספר היועצים והמהנדסים העוסקים במכוני חליבה אינו גדול. ההסכמה ביניהם הרבה יותר רחבה מאשר הניגודים שבדעותיהם. בהחלט אפשר, אם רוצים, לשמוע את כולם ולבחור אחד מהם לפי שיקולי המשק. בנושא החסכון בבניה. אין להתעלם מעלות

הזרעת פרות בחודשי הקיץ המאוחרים תביא לכך, שהפער בין הייצור בחודשי השפל לחודשי השיא יגדל – הוא אכן יגדל! הממליטות במאי/יוני תתננה תנובת חלב פחותה בחודשי השיא בייצור החלב, מפברואר עד יוני (כי הן מתיבשות בפברואר/מרץ), מאשר פרות הממליטות בחודשים אוגוסט, ספטמבר ואוקטובר, המתיבשות מאוחר יותר והן מניבות יותר חלב בחודשי השפל בסוף הקיץ.

כל עוד התשלום עבור החלב אחיד במשך כל השנה, חייב כל משק לתכנן את ייצור החלב בצורה היעילה ביותר בתנאים שלו, ויש הגיון בהצעתו של ד"ר ראובן בר-ענן. אולם, אם אי פעם יהיה מחיר שונה בעונות השונות, המצב יהיה שונה.

בנימין לב
אגף לבעלי חיים שה"מ

דו"ח משיבת מועצת "החקלאית"

רשם מרדכי מלען

שם על חיסון. מסתבר שזן "O" הגיע מירדן ופגע קשות בעדרים שבמגזר הערבי והתחיל לחדור לאזור העמק המזרחי והגלבוע. הבעיה היא, שאנשי שמורות הטבע אינם מסכימים לגדר את הצבאים ואף לא לצמצם מספרם (על חיסון חיות-בר זריות אלה אין מה לדבר). התפתחותה של החקלאות היהודית האינטנסיבית גרמה להיווצרות מאגר מזון טבעי בשפע – שדות כותנה, מטעים וכיוצא בזה – ואוכלוסית הצבאים גדלה מעבר לכל יחס נורמלי בטבע, כי נעלמו כל אויביהם הטבעיים של הצבאים כגון זאבים וטורפים אחרים ואף המחסור במזון, בו בזמן שהאדם מרצונו הטיל על עצמו גזירת "בל תהרוג צבי" מוחלטת. ד"ר מאיר ועוד חברים אשר ראו את הצבאים החולים בסבלם תיארו את המראות הנוראים הללו בציינם את הסתירה שבין שמירת הטבע לבין קהות החושים של המופקדים על הנושא למראה סבלן של החיות בטרם מותן למאותיהן, תוך סיכון חיות הבר באזורים האחרים בארץ. בפניה לשר החקלאות הוסברה חומרת המצב והסכנה שמא תוכרז ישראל כאזור אנדמי (endemic) לפו"ט, או אז יבוא הקץ על כל ייצוא חקלאי למשך שנים רבות, ואולי אף על ייצוא תעשייתי שונה.

(מפאת טעמים טכניים יובא המשך הדיווח משיבת מועצת "החקלאית" בחוברת הבאה, ועם קוראינו הסליחה)

ביום ב' 1.7.85 התכנסה מועצת "החקלאית" לשיבה משותפת עם ועדת הביקורת של האגודה, בנוכחות נציג ברית הפיקוח לקואופרציה החקלאית. על סדר היום שלשה נושאים עיקריים:

דו"ח רפואי

דו"כ כללי

"דו"ח כספי

ד"ר אלי מאיר פתח בדו"ח הרפואי, בגולל לפני הנוכחים את השתלשלותה של התפרצות מחלת הפר"ט בזמן האחרון. כידוע, זה התחיל בעדר הצאן של קב' גבע. יש לציין בסיפוק, שעל אף קרבת הצאן לרפת החלב במשק זה לא נפגעו הפרות או הגידול היות והיו מחוסנים כראוי בתרכיב משולש (ASIA + A + O). כן ידוע היום לכולם, שהגורם המעביר את המחלה הפעם הם הצבאים השורצים חופשית בכל האזור. תוך זמן קצר נפגעו עדרי צאן ובעיקר בקר לבשר במשקים בסביבה. מתוך מהלך ואופן התפשטות המחלה גם התברר שמדובר בזן "O" ולא דוקא בזן "אסיה" כפי שניתן היה לשער. עד סוף חודש מרץ/אמצע אפריל "נגמדה הסיפור" (?) ברמת יששכר.

עד סוף אפריל/ראשית מאי הספיקו הצבאים להעביר את המחלה לרמת הגולן – מעלה גמלה, רמות, גשור, רמת מגשימים ועוד. ושוב, עיקר הפגיעה בבקר לבשר בלתי מחוסן כראוי ובעדרי מגזר המיעוטים; ככל הידוע לנו אין מקפידים